

RAPPORT

FLYTTING AV SANDEFJORD BIBLIOTEK – VIRKNINGER FOR NÆRINGS- OG KULTURLIV

MENON-PUBLIKASJON NR. 53/2020

Av Sveinung Fjose og Maren Nygård Basso

Forord

På oppdrag fra Sandefjord kommune har Menon Economics estimert de økonomiske virkningene av en oppgradering og flytting av Sandefjord bibliotek, samt viktigheten av å øke attraktiviteten i sentrum. Menon har blitt engasjert til å utarbeide en analyse av hvordan flytting av biblioteket kan påvirke næringslivet i Sandefjord. Vi takker Sandefjord kommune for et spennende oppdrag.

Mai 2020

Sveinung Fjose
Prosjektleder
Menon Economics

Innhold

INNHold	2
1 INNLEDNING OG OPPSUMMERING	3
2 METODE OG INFORMASJONSKILDER	5
2.1 Menons regnskapsdatabase	5
2.2 Dokumentstudier	5
3 SANDEFJORD BIBLIOTEK – STATUS 2020	6
4 HVORFOR HAR BYER STRATEGIER OM Å STYRKE AKTIVITETEN I SENTRUM?	8
4.1 Bakgrunn	8
4.2 Bedriftene flytter etter arbeidsmarkedet, ikke motsatt	10
4.3 Bidrar biblioteker til å øke livet i sentrum?	11
4.4 Hvilke effekter kan en flytting av biblioteket gi for Sandefjord kommune?	12
4.4.1 Økt omsetning for restauranter og caféer i nærheten av biblioteket	13
4.4.2 Økt attraktivitet som lokaliserings-, bo og reiselivsdestinasjon	15
4.4.3 Vil flytting og styrking av biblioteket styrke Sandefjord som reiselivsdestinasjon?	16
5 KOSTNADSEFFEKTIVITETSANALYSE	17
6 REFERANSELISTE	19
VEDLEGG 1 REISELIVSNÆRINGEN I SANDEFJORD	20
Status og utvikling i reiselivsnæringen	20
VEDLEGG 2: MENON SIN REGNSKAPSDATABASE	24
Menon håndterer hovedkontorproblematikken	24

1 Innledning og oppsummering

En flytting og styrking av Sandefjord bibliotek inngår i en strategi Sandefjord og en rekke andre byer har for å øke bruken av både biblioteket og sentrum. Økt bruk av sentrum har betydelige positive effekter i form av økt trivsel, samt økt attraktivitet som bo-, lokaliserings- og reisedestinasjon. Styrking av sentrum er en del av en større internasjonal trend begrunnet i at byer med et mer livlig sentrum vokser raskere og har høyere produktivitet. Eksempelberegninger Menon har foretatt viser at flyttingen kan legge til rette for om lag 29 årsverk innen serveringsbransjen. I tillegg kommer effekter innen varehandel, samt positive effekter for Sandefjord som lokaliserings- og reiselivsdestinasjon. Disse effektene er imidlertid for usikre til å kunne beregnes.

Sandefjord kommune vurderer tre ulike bibliotekkonsepter. I en kostnadseffektivitetsanalyse finner Menon at alle tre bibliotekkonsepter er mer kostnadseffektive enn en videreføring av dagens løsning, gitt de forutsetninger vi har lagt til grunn. De tre konseptene fremstår som relativt like i vår kostnadseffektivitetsanalyse. Ikke-verdsatte effekter i form av økt utbytte av biblioteket trekker i retning av at konsepter som tillater mer fleksibel og økt bruk av biblioteket er mest kostnadseffektive.

Denne analysen er utarbeidet innenfor en ramme på 65 timer. Beregningene og vurderinger er følgelig på et overordnet nivå.

Sandefjord bibliotek ligger i dag utenfor byens mest travle område. Sandefjord kommune mener det er betydelig potensial for økt bruk av biblioteket gjennom flytting og oppgradering. Flytting og oppgradering vil ifølge Sandefjord kommunes estimer (2020) øke bruken av biblioteket med opp mot 50 prosent.

Sandefjord kommune har utarbeidet tre nye bibliotekkonsept. Alle tre innebærer en flytting av biblioteket, samt oppgradering.

1. Bibliotekkonsept 1 – 2020-biblioteket: Dette er hovedsakelig en videreføring av dagens bibliotek, men biblioteket vil flyttes mer sentrumsnært og få nye lokaler.
2. Bibliotekkonsept 2 – Møteplass med mening: Dette konseptet bygger videre på det første konseptet. I tillegg vil det legges til rette for større grad av samarbeid mellom mennesker. Biblioteket vil være noe større og inneholde blant annet en café med enkel servering.
3. Bibliotekkonsept 3 – Framtidsbiblioteket. Dette biblioteket bygger videre på konsept 1 og 2. I tillegg vil det legges til rette for større grad av samarbeid mellom mennesker og teknologiske løsninger. Dette biblioteket vil kreve enda større arealplass.

Det å flytte biblioteket mer sentrumsnært er en del av en større strategi for å øke attraktiviteten til Sandefjord sentrum. Det er også en del av en større nasjonal og internasjonal trend hvor man søker å øke bruken av bibliotekene gjennom å åpne bibliotekene mer opp gjennom flere åpne arrangementer. The Urban Institute (2007) har i den sammenheng vist at bibliotekenes strategi for åpenhet har positive effekter for lokalt og regionalt næringsliv, både som følge av at åpenheten genererer mer aktivitet innen opplevelses- og reiselivsnæringene, men også som følge av at byen øker sin attraktivitet som lokaliseringsdestinasjon. The Urban Institute følger her opp studier av Richard Florida (2002) som har vist at levende sentrum er avgjørende for at byene skal tiltrekke seg attraktiv arbeidskraft, og at tilgang på attraktiv arbeidskraft bidrar til å øke byens attraktivitet som lokaliseringsdestinasjon. Tilsvarende er funnet av Menon (2018).

En oppgradering og flytting av biblioteket kan føre til positive økonomiske effekter for næringslivet i Sandefjord. Økt konsum hos caféer, restauranter og i butikker fører til en høyere omsetning for de respektive selskapene.

Økt omsetning kan igjen bidra til både økt sysselsetting og til å trygge eksisterende arbeidsplasser. Som følge av økt sentrumsattraktivitet og aktivitet er det nærliggende å tro at sysselsatte i andre handelsområder, eksempelvis Pindsle, overføres til sentrum.

I tillegg til å gjennomføre vurderinger knyttet til effekt for næringsliv, har vi også gjennomført en kostnads-effektivitetsanalyse. Denne viser at samtlige av de tre bibliotekkonseptene utarbeidet av kommunen er mer kostnadseffektive enn dagens bibliotek. Kostnadseffektivitetsanalysen tar ikke hensyn til den økte nytten brukerne av biblioteket har av et bedre tilbud – den ser kun på kostnader per bibliotekbesøk. Med de forutsetninger vi har i våre beregninger, kommer de tre konseptene relativt likt ut med hensyn til kostnadseffektivitet. Fordi konsept 2 og 3 trolig vil inneholde et kvalitativt bedre tilbud, fremstår de som mer kostnadseffektive enn både dagens løsning og konsept 1.

2 Metode og informasjonskilder

Dokumentet «Bibliotekkonsepter Sandefjord Bibliotek» viser et betydelig potensial for økt bruk av Sandefjord bibliotek gjennom flytting og oppgradering. Rapporten estimerer en økning av antall besøkende på 50 prosent. Økt bruk av biblioteket vil ha flere positive effekter:

- Økt omsetning for caféer, restauranter og varehandel
- Økt attraktivitet for Sandefjord som reise- og bodestinasjon
- Økt kostnadseffektivitet for biblioteket

Menon har beregnet effekten i form av økt omsetning for caféer og restauranter, og viser hvordan dette kan lede til økt verdiskaping og sikring av arbeidsplasser. Effekter for varehandel og i form av økt attraktivitet og kostnadseffektivitet er for usikre til å kunne beregnes med det datagrunnlaget vi har. Effektene er imidlertid beskrevet i form av egne delkapitler i rapporten.

2.1 Menons regnskapsdatabase

For å beregne effekten av økt bruk av restauranter og caféer som følge av flytting av biblioteket, tar vi utgangspunkt i Menons regnskapsdatabase.¹

Gjennom Menons regnskapsdatabase har Menon komplett oversikt over alle regnskapstall for alle caféer og restauranter i Sandefjord. Basert på denne statistikken vil vi utarbeide nøkkeltall som:

- Omsetningskroner innen caféer og restauranter per innbygger i Sandefjord per dag
- Antall ansatte innen caféer og restauranter per innbygger i Sandefjord per dag

Med utgangspunkt i estimatene for økt bruk av biblioteket kan vi med utgangspunkt i disse forholdstallene beregne effektene som følger av økt bruk av biblioteket. Effektene estimeres i form av omsetning, verdiskaping og sysselsetting.

2.2 Dokumentstudier

I gjennomføringen av analysen har vi basert oss på forskningslitteratur knyttet til betydningen av sentrum for bedrifters lokaliseringsbeslutninger. I kostnadseffektivitetsanalysen har vi basert oss på Direktoratet for økonomistyring sin veileder for samfunnsøkonomiske analyser. For å beskrive de ulike bibliotekkonseptene har vi fått tilgang til Sandefjord kommunes rapport om ulike bibliotekkonsepter.

¹ Se Vedlegg 2 for mer informasjon om databasen

3 Sandefjord bibliotek – status 2020

Ifølge folkebibliotekloven §1, har folkebibliotekene til oppgave «å fremme opplysning, utdanning og annen kulturell virksomhet, gjennom aktiv formidling og ved å stille bøker og andre medier gratis til disposisjon for alle som bor i landet». Alle kommuner skal ha et folkebibliotek. Sandefjord bibliotek er i dag lokalisert litt utenfor bykjernen. En mer sentral plassering kan potensielt øke antall besøkende og bruken av biblioteket. Sandefjord bibliotek jobber i dag ut fra tre hovedfokusområder:

1. Biblioteket som litteraturhus og samfunnsarena
2. Biblioteket som kunnskaps- og inspirasjonsrom
3. Det synlige og åpne bibliotek

Sandefjord bibliotek har i dag omkring 200 000 besøkende årlig. Dersom biblioteket flyttes mer sentrumsnært og oppgraderes er det estimert at antall besøkende vil øke. Sandefjord kommune har utarbeidet tre ulike bibliotekkonsept. Gjeldende for alle tre konsept er at samlinger og aktiviteter vil flyttes til nye lokaler sentralt i bybildet, nær kommunikasjon og handel. Hovedpunktene fra de tre konseptene er beskrevet under.

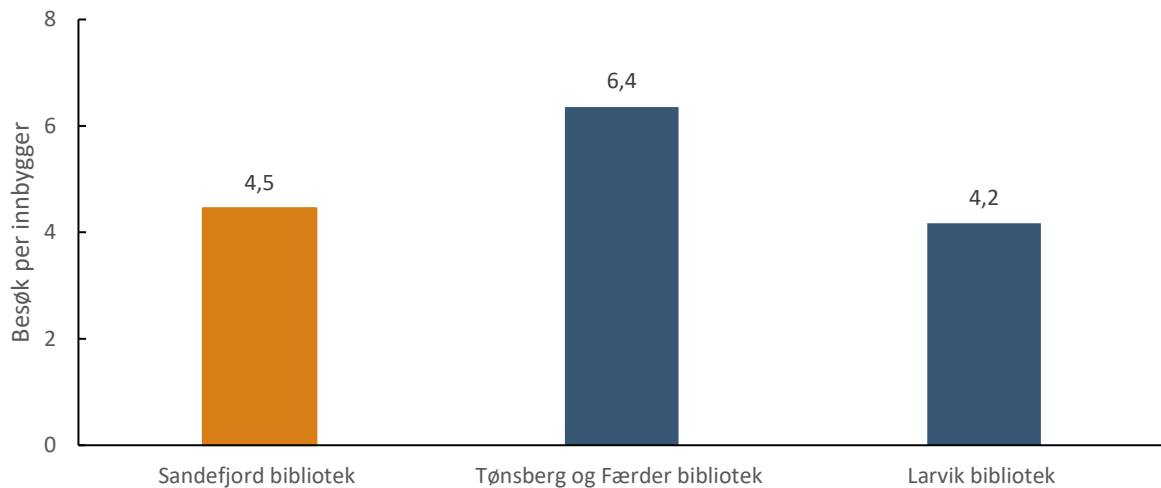
- **Bibliotekkonsept 1: «2020-biblioteket».** Biblioteket legger 4-romsmodellen til grunn for interiørmessige løsninger og aktivitetssoner. Det anslås at 50 prosent av arealene benyttes til medier og mediepresentasjon. Videre vil biblioteket inneholde gode logistikk-løsninger, barneavdeling med egen spillsoner og leksehjelp, ungdomsplass, voksenavdeling og arrangementsarealer.
- **Bibliotekkonsept 2: «Møteplassen med mening».** Biblioteket inkluderer alle konseptene nevnt over, i tillegg til at det legges til rette for større grad av samarbeid mellom mennesker. Dette innebærer kursarealer, arealer til studieplass og møterom for grupper og foreninger. Videre vil det være en café med enkel servering, et hyggelig sted hvor de besøkende kan sette seg ned og lese en bok. En café har lenge vært etterlengtet i biblioteket.
- **Bibliotekkonsept 3: «Framtidsbiblioteket».** Dette konseptet inkluderer alle konseptene i konsept 1 og 2. Videre legges det til rette for større grad av samarbeid mellom mennesker og teknologiske løsninger. I tillegg inkluderer det et Bylab som legger til rette for demokratiske prosesser i lokalsamfunnet og et innbyggertorg kommunen kan benytte til å gi informasjon og veiledning. Biblioteket vil også være et utstillingsrom for ny teknologi, en samlokasjon mellom flere kulturaktører og læringsmiljøer, eksempelvis Kulturskolen, samt være bygget og ha innredningsløsninger laget ut ifra en gjenbrukstanke slik at miljøbelastningen blir minst mulig.

Det er usikkert hvordan bygging av nytt bibliotek vil påvirke bruken av biblioteket. Sandefjord kommune har lagt til grunn at bruken kan øke med 50 prosent. Samtidig er omfanget av bruk trolig avhengig av kvaliteten på tilbud. I kostnadseffektivitetsanalysen, som er vist i kapittel 4, har vi lagt til grunn at det første bibliotekkonseptet vil føre til en økning i antall besøkende på 20 prosent, tilsvarende 40 000 besøkende. Bibliotekkonsept 2 innebærer en estimert økning i antall besøkende på en tredjedel, tilsvarende 66 000 besøkende. For bibliotekkonsept 3 er det estimert at antall besøkende vil øke med 50 prosent, tilsvarende 100 000 personer.

En økning i antall besøkende betyr at bibliotekarealet vil måtte være betydelig større enn i dag for å kunne håndtere et høyere antall besøkende. Ifølge SSB var besøk per innbygger i 2017 4,5. Figur 1 viser besøk per innbygger på biblioteket i Sandefjord, Tønsberg og Færder bibliotek og Larvik sitt bibliotek.²

² Ifølge SSB sin oversikt hadde Sandefjord kommune i 2017 tre faste avdelinger. Figuren viser tall for alle tre.

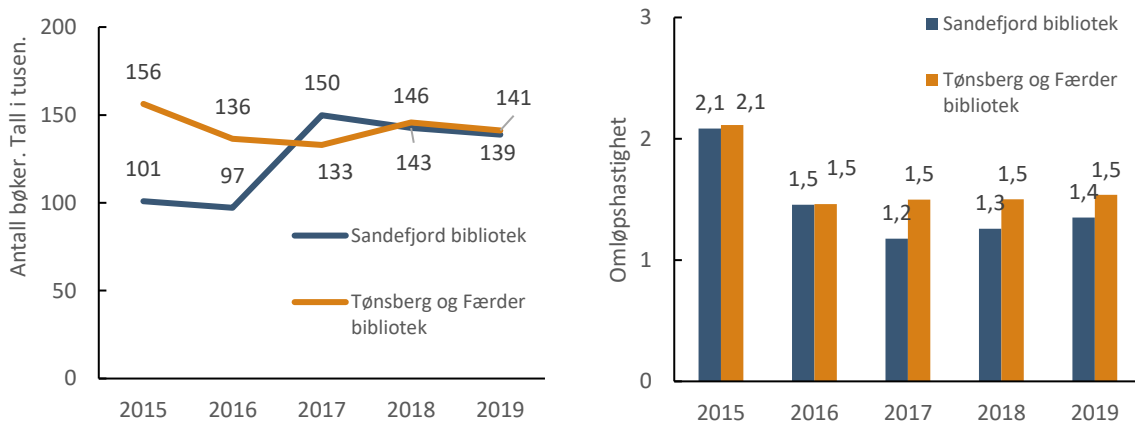
Figur 1: Besøk per innbygger i 2017. Kilde: SSB³

Som vist i figuren over, er besøk per innbygger høyere for Tønsberg og Færder bibliotek sammenlignet med besøk per innbygger i Sandefjord. Noe av årsaken til dette kan være at Tønsberg og Færder bibliotek ligger noe mer sentrumsnært enn hva Sandefjord bibliotek gjør.

I 2019 hadde Sandefjord bibliotek en bokbestand på nærmere 139 000 eksemplarer og en omløpshastighet⁴ på 1,4, som vist i Figur 2.

Figur 2: T.v.: Utvikling i bokbestand på bibliotekene i Sandefjord og i Tønsberg. T.h.: Utvikling i omløpshastighet (antall bøker – utlån/bestand). Kilde: SSB

Som vist i figuren over til venstre, har bokbestanden på biblioteket i Sandefjord økt fra i overkant av 100 000 eksemplarer i 2015 til nærmere 139 000 eksemplarer i 2019.⁵ Dette er en økning på nærmere 40 prosent. Tønsberg og Færder bibliotek har opplevd en nedgang i bokbestanden på omkring 10 prosent fra 2015 til 2019. Omløpshastigheten på biblioteket i Sandefjord og på Tønsberg og Færder bibliotek har vært relativt lik siden 2015. I 2017 og 2018 var omløpshastigheten på Tønsberg og Færder noe høyere.

³ Dette er basert på dagens innbyggertall: 62 019 innbyggere. Kilde: SSB

⁴ Utlån dividert på bestand

⁵ Dette henger sammen med kommunesammenslåingen i 2017 (Sandefjord kommune).

4 Hvorfor har byer strategier om å styrke aktiviteten i sentrum?

I dette kapittelet går vi kort igjennom relevant litteratur om hvorfor en rekke byer, både i Norge og internasjonalt, har strategi for å styrke aktiviteten i sentrum. Videre viser vi til noen studier som viser effekt av disse strategiene. I den sammenheng kommer vi også kort inn på utvalgte studier som viser betydningen av biblioteker for sentrumsutviklingen. Litteraturen på dette området er imidlertid høyst begrenset.

4.1 Bakgrunn

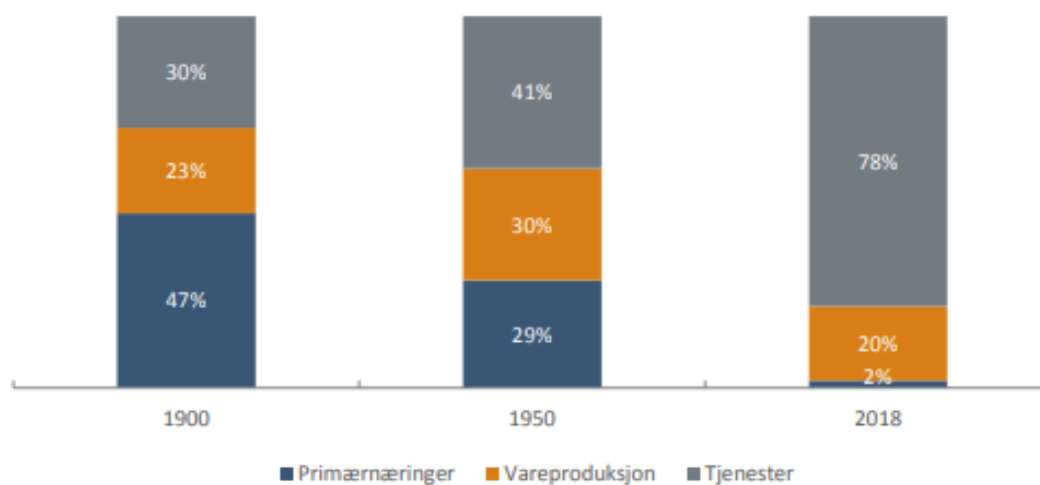
Fram til 1990-tallet var norske bysentrum sterkt preget av tilrettelegging for bilbruk. Stor trafikkbelastning og veiinfrastruktur bidro til reduksjon av sentrums kvaliteter. Dette var også en periode preget av byspredning, hvor utbygging i utkanten av byene dro liv og kjøpekraft ut av sentrum (TØI, 2014). For de fleste norske byer har imidlertid strategien de siste to tiår vært å styrke aktiviteten i sentrum. Byene ønsker at sentrum skal være den naturlige møteplassen, og en arena for opplevelser og kultur for dagens og fremtidens innbyggere (Ibid). Livlige og attraktive sentrum krever at det er et bredt og godt tilbud av handel og service i sentrum, i tillegg til arbeidsplasser, boliger, kulturattraksjoner, aktiviteter og annet som bidrar til at det er mange mennesker i sentrum (ibid). Strategiene om å styrke sentrum må ses på bakgrunn av at byer og tettsteder konkurrerer om innbyggere og arbeidsplasser med nabokommuner og med andre byer i regionen, Norge og verden. Byutviklingen og sentrumsutviklingen påvirker byens attraktivitet og konkurransekraft for dagens og fremtidige innbyggere og bedrifter (Ibid).

En rekke byer har de senere år arbeidet strategisk og målrettet for å øke attraktiviteten. Drammen er blant byene som har lyktes best i å øke sentrumsattraktiviteten. Dette har i sin tur økt reiselivskonsumet i byen, samtidig som byen har opplevd økt attraktivitet også som bodestinasjon. Rundt 1980-tallet var Drammen en sliten og lite attraktiv by etter at industrien hadde forlatt den. Byfornyingen siden den gang har omfattet blant annet en rensing av elven, bygging av elvepromenaden og parker, noe som har vært viktig for å bygge byen sammen. En viktig lærdom fra Drammen er at kommuner må investere i infrastruktur for at private utbyggere skal være villig til å utvikle eiendom for bolig og næring. Byens popularitet kan sies å ha økt, med en befolkningsvekst på nær 50 prosent fra 2000 til 2013 (Menon Economics, 2019).

To andre byer som har jobbet for å øke byens attraktivitet er Hamar og Asker. Begge disse to byene har tatt tydelige grep for å begrense handelsutbygging utenfor sentrum. Eksisterende handelsarealer utenfor sentrum, og nyetablering av slike arealer, bidrar til å hemme mulighetene for å gjøre sentrum mer attraktiv. Videre har de to byene gjennomført tiltak for å ruste opp gater, plasser og torg i sentrum. En viktig begrunnelse for slike prosjekter er at de ønsker å gjøre sentrum til et trivelig sted å være. Videre er de enige i at et bredt og variert tilbud av kommersielle og ikke-kommersielle aktiviteter i sentrum fremmer sentrums attraktivitet (TØI, 2014).

Strategier for å styrke sentrum må ses på bakgrunn av større, langvarige og strukturelle endringer i næringslivet hvor tjenestesektoren vokser på bekostning av primærnæringer og industriproduksjon. Dette er vist i Figur 3.

Figur 3: Utvikling i sysselsetting fordelt på primærnærings, vareproduksjon og tjenester i perioden 1900 til 2018. Kilde: SSB 2020

Statistikken viser at primærnæringene, som andel av samlet sysselsetting, har sunket jevnt og trutt i mer enn 100 år. På begynnelsen av 1900-tallet representerte jordbruket 38 prosent av alle sysselsatte i landet og primærnæringene samlet utgjorde nærmere 50 prosent. I dag har andelen til disse næringene falt til 2 prosent. Industrien nådde sitt høydepunkt på 60- og 70-tallet og parallelt med industrien og primærnæringenes relative tilbakegang har sysselsettingen i tjenestenæringene vokst.

Overgangen til en tjenestøkonomi er ikke et særskilt norsk fenomen, men en utvikling som har funnet sted i en rekke land i den samme perioden. Det er flere årsaker som forklarer utviklingen, men særlig viktige drivere og forklaringer er:

- **Arbeidsdeling og spesialisering:** De siste tiår har bedrifter hentet særlige effektiviseringsgevinster ved å utkontrahere de deler av aktiviteten som ikke tilhører den strategiske kjernen til bedrifter som er bedre i stand til å gjennomføre disse sideaktivitetene. På denne måten sikres det spesialiserings- og storskalaeffekter i flere ledd i verdikjeden.
- **Globalisering:** Internasjonal handel fører til at spesialisering gjennom arbeidsdeling ikke bare foregår innad i Norge, men mellom Norge og andre land. Norske bedrifter har flyttet den delen av produksjonen som er arbeidsintensiv til land hvor prisen på arbeidskraft er relativt sett billigere, og beholdt den delen av produksjonen som er kapital- eller kunnskapsintensiv i land med stabile rammevilkår og god tilgang på kvalifisert arbeidskraft.
- **Teknologiutvikling, inntektsvekst og bevegelse i «Maslows behovshierarki»:** Både som følge av teknologiutvikling og arbeidsdeling har industriproduksjonen blitt mer kostnadseffektiv. Dette har både slått ut i lavere priser på forbruksvarer til konsumentene, og i høyere lønninger for arbeidere i industrien. Når inntekten øker og prisene på det vi kjøper går ned, øker vår mulighet til å dekke andre behov enn de vi fikk dekket i utgangspunktet. Vi beveger oss altså oppover i Maslows behovshierarki. Konsumet av reiselivs- og opplevelsestjenester har derfor økt sterkere enn inntektsveksten i seg selv skulle tilsi.

Samlet sett har disse trendene og driverne medført at sterkt arealkrevende industriproduksjon i økende grad har blitt erstattet av mindre arealkrevende tjenesteproduksjon. Som følge av internasjonal arbeidsdeling og teknologiutvikling har imidlertid tjenesteproduksjonen blitt stadig mer kunnskapsintensiv. Denne delen av

tjenesteproduksjonen er også produktiv, det vil si at det er høy verdiskaping per sysselsatt i næringene. For en kommune er dette viktig, ettersom den gjennom skattesystemet får en betydelig del av skatteinntektene knyttet til lønn. Om en kommune klarer å tiltrekke seg næringer med høyt lønnsnivå øker dermed deres inntekter relativt til de kommuner som ikke makter dette.

4.2 Bedriftene flytter etter arbeidsmarkedet, ikke motsatt

I en situasjon hvor arbeidskraften er lite spesialisert vil det som regel være stor konkurranse om å tilby den. I slike tilfeller vil som regel arbeidskraften flytte til de regioner hvor det er etterspørsel etter arbeidskraft. I en situasjon med en stadig mer kunnskapsintensiv og opplevelsesorientert tjenesteproduksjon, ser vi imidlertid at bedriftene i økende grad legger aktivitet til hvor tilgangen til spesialisert arbeidskraft er god. Dette er godt dokumentert i den nærmest epokegjørende artikkelen «The rise of the creative class» av Richard Florida (2002). Florida (ibid) viste at byer med høy tilgang til godt kvalifisert arbeidskraft har vokst betydelig mer enn byer av tilsvarende størrelse uten denne tilgangen. Veksten skyldes både at den kvalifiserte arbeidskraften i betydelig grad startet egne virksomheter, og at etablerte bedrifter valgte å legge aktivitet til byer hvor denne tilgangen var god. Florida fant også at effekten av arbeidskrafttilgang var sterkere enn effekten av andre tiltak byene iverksatte, slik som infrastrukturtiltak eller gunstige skattebetingelser.

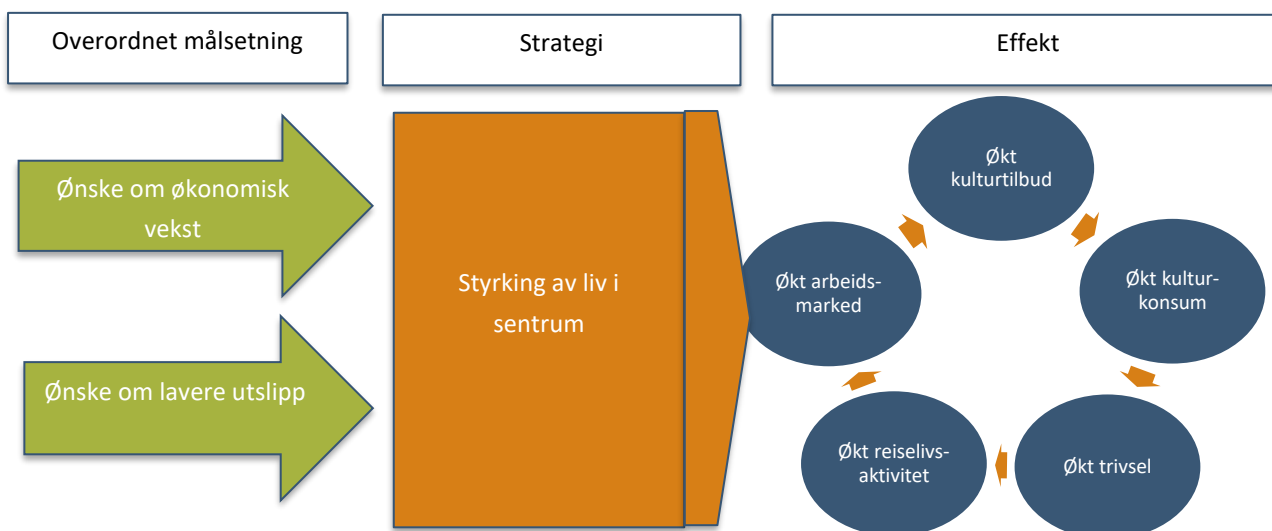
Det interessante i denne sammenheng blir dermed hvordan byer kan ivareta deres attraktivitet som hjemsted. Floridas funn var på den tid de ble publisert overraskende. Ved siden av andre naturlige forklaringer som størrelse på arbeidsmarksregionen, fant Florida at en bys kulturliv var avgjørende for attraktiviteten. Tilgangen på caféer, gode arealer for rekreasjon, en liberal kultur og muligheter for å leve et aktivt sosialt liv var avgjørende for om en by opplevde høyere økonomisk vekst.

Norske byers strategier for å øke aktiviteten må ses i lys av Floridas (ibid.) nærmest epokegjørende artikkel. Artikkelen viste at tidligere strategier med mest mulig tilrettelegging for mer tradisjonell industriproduksjon kunne bidra til at stadig mer aktivitet ble flyttet ut av sentrum, som videre kunne føre til at sentrum ble mindre attraktivt for lokalisering av de sterkt voksende tjenestenæringene.

Ønske om å styrke sentrum har imidlertid blitt forsterket av en tilsvarende epokegjørende driver, nemlig behov for å redusere utslippet av klima- og miljøskadelige gasser. Lokale utslipp i en by vil være sterkt avhengig av bosetningsmønsteret i en by, og hvor godt dette mønsteret passer overens med lokalisering av arbeidsplassene. Jo kortere geografisk avstand det er mellom jobb- og arbeidssted, jo mindre vil en være avhengig av bil for å komme seg til arbeidet, og jo større marked vil det være for kollektivtilbud. Med en stadig økende tjenestesektor, som i stor grad søker seg til sentrum av byene, ønsket en derfor å tilrettelegge mer for boliger i sentrum. Mer boliger og mer liv i sentrum vil igjen styrke attraktiviteten til byen, slik vi har vist tidligere.

Strategien om å styrke livet i sentrum er således drevet av to overordnede målsetninger, nemlig ønske om å oppnå økonomisk vekst gjennom tiltrekking av produktiv næringsliv, og ønske om å redusere utslipp. Effektene av dette er forhåpentligvis selvforsterkende ved at et økt liv i sentrum øker kulturtilbudet, som siden starter en selvforsterkende effekt på sentrumsaktiviteten. En grafisk fremstilling av denne strategien og effekten er vist i Figur 4.

Figur 4: Overordnet målsetning, strategi og effekt av økt liv i sentrum i byer. Kilde: Menon Economics 2020

Den selvforsterkende trenden knyttet til et mer levende sentrum er i den senere tid empirisk dokumentert av forskerne Carlino og Saiz (2019). Forskerne viste at byer som hadde igangsatt tiltak for å øke aktiviteten og bedre utseende på byen opplevde raskere økonomisk vekst, høyere boligprisvekst og sterkere utvikling i kunnskapsintensivt arbeidsmarked enn tilsvarende byer som ikke hadde foretatt slike investeringer.

4.3 Bidrar biblioteker til å øke livet i sentrum?

Som et ledd i tiltak for å øke livet i sentrum har en rekke byer styrket bibliotektilbudet, samtidig som tilbudet har blitt gjort mer åpent for kultur- og samfunnsarrangementer. Gode eksempler på dette er Stormen bibliotek i Bodø, Papirhuset bibliotek i Drammen, Tromsø bibliotek m.m. Felles for disse er at de er sentrumsnære, åpne og fremstår som signalbygg. Bilder av bibliotekene er vist nedenfor:

Figur 5: Bilder av Drammen bibliotek, Farsund bibliotek, Stormen bibliotek og Tromsø bibliotek. Kilde: Kommunenes hjemmesider. For Tromsø bibliotek: iStockphoto

Selv om hensikten med en styrking av bibliotekene er å øke aktiviteten i sentrum og således bidra til en selvforsterkende effekt, er det ikke gitt at en oppnår disse effektene. Den økonomiske litteraturen om effekten av styrking av bibliotekene er svært begrenset. En rekke vitenskapelige artikler viser at biblioteker er viktige for å øke utdanningsnivået i befolkningen, samt å øke digitaliseringsgraden, særlig blant grupper med mindre tilgang til digitale hjelpemidler. Dette kan i seg selv bidra til å legge til rette for vekst både lokalt og nasjonalt. Fokuset i denne rapporten er imidlertid hvilken effekt flytting av biblioteket kan ha for næringslivet i Sandefjord. På det området er den økonomiske litteraturen høyst begrenset (Art Council of England, 2014). De få studiene som er publisert viser imidlertid at bibliotekene har en positiv effekt særlig på omsetning innen caféer, restauranter og butikker i nærheten av biblioteket. Effekten av bibliotekene for lokalt næringsliv er imidlertid sterkere jo nyere og mer åpent biblioteket er (ibid). Videre har bibliotekene en positiv effekt for gründere innen særlig kulturnæringen, som får utvidet sin arena for å presentere sine tjenester gjennom bibliotekene.

4.4 Hvilke effekter kan en flytting av biblioteket gi for Sandefjord kommune?

I dette delkapittelet viser vi hvilke effekter en flytting og styrking av biblioteket kan gi for Sandefjord kommune. Vi tar da utgangspunkt i den litteratur som er presentert tidligere i kapittelet om effekten av å styrke sentrum, samt effekten av biblioteker særlig for lokalt næringsliv. Dette innebærer at vi drøfter effekten i form av:

- 1) Økt omsetning for restauranter og caféer i nærheten av byen

- 2) Økt attraktivitet for Sandefjord som bo-, lokaliserings- og reiselivsdestinasjon

4.4.1 Økt omsetning for restauranter og caféer i nærheten av biblioteket

Sandefjord bibliotek ligger i dag utenfor byens mest travle område. Det er et betydelig potensial for økt bruk av biblioteket gjennom flytting og oppgradering. Ifølge Sandefjord kommunes estimater vil en flytting og oppgradering av biblioteket føre til en økning i antall årlig besøkende. Det å flytte biblioteket mer sentrumsnært er en del av en større strategi for å øke attraktiviteten til Sandefjord sentrum.

Et mer sentralt liggende bibliotek kan føre til økt aktivitet og omsetning hos caféer, restauranter og butikker i sentrum, ettersom det blir mer gunstig å kombinere et bibliotekbesøk med et café- og restaurantbesøk eller handel. Dette kan i sin tur gjøre det mer attraktivt å legge flere aktiviteter til sentrum, som igjen kan gjøre Sandefjord mer attraktiv som reiselivsdestinasjon.

En beregning av denne effekten er imidlertid svært krevende. For det første vet vi ikke hvilken meromsetning biblioteket vi gi. Videre er det grunn til å anta at et eventuelt økt konsum i sentrum vil gå på bekostning av konsum andre steder, gitt at disponibel inntekt antas å ikke bli påvirket av flyttingen. I samfunnsøkonomiske termer er det altså tale om en overføringsvirkning snarere enn en nettovirkning. En positiv nettovirkning kan komme enten som følge av at innbyggere i andre byer konsumerer mer i Sandefjord som følge et hyggeligere og livligere sentrum, eller som følge av netto tilflytting til Sandefjord. Disse effektene omtales videre i kapittel 4.4.2.

I et forsøk på å kvantifisere en mulig effekt har vi imidlertid tatt utgangspunkt i Sandefjord kommunes estimater på antall nye besøkende ved flytting og oppgradering av biblioteket. Vi har i den sammenheng tatt utgangspunkt i hvordan økt besøk kan få positive effekter for serveringsbransjen. I tråd med funnene fra Art Council of England (2014) er det grunn til å anta at også varehandel og opplevelsesnæringer, herunder kino, bowling mv. vil oppleve økt omsetning. Samtidig preges disse næringene, særlig varehandelen, av den stadig økende konkurransen gjennom digitalisering av handelen. Selv om effekt i form av økt omsetning i utgangspunktet er svært vanskelig å estimere, er Menon altså av den oppfatning at effekten for varehandel og andre opplevelsesnæringer er ytterligere komplisert, og at en kvantifisering av effekten således ikke er mulig.

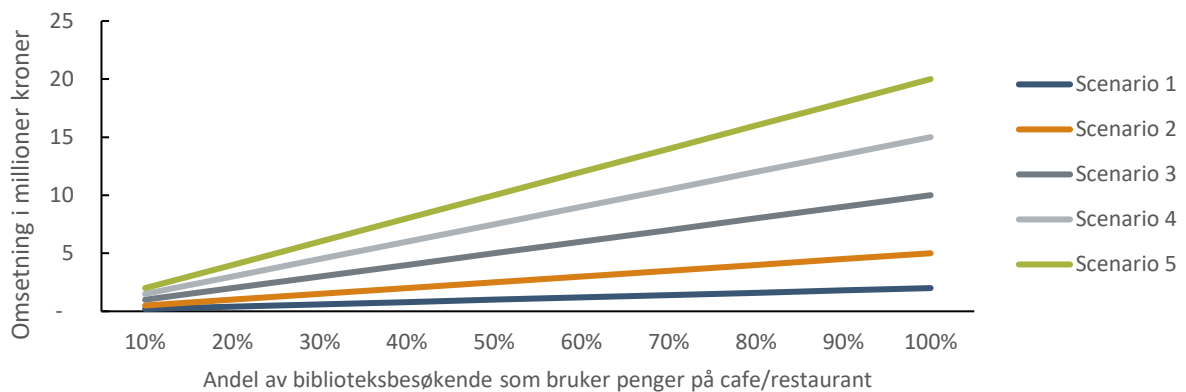
For å beregne mulig effekt for serveringsbransjen har vi tatt utgangspunkt i bibliotekkonsept 3, hvor det er estimert at antall bibliotekbesøkende kan øke med inntil 100 000 personer i året. Basert på dette har vi utarbeidet fem scenarioer for økt omsetning innen serveringsbransjen som følge av flytting og styrking av biblioteket:

- **Scenario 1:** Antakelse om at bibliotekbesøkende bruker 20 kroner på café og/eller restaurant i forbindelse med besøket. Dersom 10 prosent bruker 20 kroner, vil omsetningen i serveringsbransjen i Sandefjord øke med 200 000 kroner i året. Dersom alle de 100 000 bruker 20 kroner, vil årlig omsetning øke med 2 millioner kroner.
- **Scenario 2:** Antakelse om at de besøkende på biblioteket bruker 50 kroner på café og/eller restaurant i forbindelse med besøket. Dersom 10 prosent bruker 50 kroner, vil omsetningen i serveringsbransjen i Sandefjord øke med 500 000 kroner i året. Dersom alle de 100 000 bruker 50 kroner, vil årlig omsetning øke med 5 millioner kroner.
- **Scenario 3:** Antakelse om at de besøkende på biblioteket bruker 100 kroner på café og/eller restaurant i forbindelse med besøket. Dersom 10 prosent bruker 100 kroner, vil omsetningen i serveringsbransjen i Sandefjord øke med 1 million kroner i året. Dersom alle de 100 000 bruker 100 kroner, vil årlig omsetning øke med 10 millioner kroner.

- **Scenario 4:** Antakelse om at de besøkende på biblioteket bruker 150 kroner på café og/eller restaurant i forbindelse med besøket. Dersom 10 prosent bruker 150 kroner, vil omsetningen i serveringsbransjen i Sandefjord øke med 1,5 millioner kroner i året. Dersom alle de 100 000 bruker 150 kroner, vil årlig omsetning øke med 15 millioner kroner.
- **Scenario 5:** Antakelse om at de besøkende på biblioteket bruker 200 kroner på café og/eller restaurant i forbindelse med besøket. Dersom 10 prosent bruker 200 kroner, vil omsetningen i serveringsbransjen i Sandefjord øke med 2 millioner kroner i året. Dersom alle de 100 000 bruker 200 kroner, vil årlig omsetning øke med 20 millioner kroner.

Selv om vi tar utgangspunkt i bibliotekkonsept 3, hvor antall årlig besøkende er estimert å øke med inntil 100 000 personer, kan det hende at resultatene figuren viser er noe konservativt. Bakgrunnen for dette er at en flytting av biblioteket kan bety at de som bruker biblioteket i dag vil bruke mer penger i byen, da det blir mer naturlig å kombinere et biblioteksbesøk med et cafébesøk. Dersom vi legger til grunn at 200 000 biblioteksbesøkende bruker penger på café og/eller restaurant i forbindelse med besøket til biblioteket, vil omsetningen til bedriftene i serveringsbransjen dobles sammenlignet med resultatene i figuren under.

Figur 6: Estimert økning i omsetning hos caféer og restauranter som følge av at biblioteket flyttes mer sentralt. Kilde: Menon Economics 2020

En betydelig del av den økte omsetningen innen serveringsbransjen vil trolig komme som følge av at konsumentene vrir sitt konsum i retning av caféer og restauranter på bekostning av annet konsum. Mens annet konsum i stor grad retter seg mot varer og tjenester som i større grad blir produsert utenfor Sandefjord, vil effekten av økt konsum innen serveringsbransjen, og potensielt varehandelen, bidra til en nettogevinst for Sandefjord i form av økt verdiskaping og sysselsetting.

Ettersom detaljert statistikk over innbyggere i Sandefjords konsum ikke er tilgjengelig, kan vi ikke fastslå med sikkerhet hvor stor denne effekten er. Det er likevel verdt å merke seg tallene for både verdiskaping og sysselsetting i serveringsbransjen i vedlegg 1. Basert på Figur 6, som viser en potensiell økning i omsetning, er det nærliggende å tro at både verdiskaping og sysselsetting også vil øke. På den andre siden, dersom en bedrift øker omsetningen, øker den ikke automatisk sysselsettingen. Derimot brukes økt omsetning ofte til å bedre grunnlag for drift gjennom økt soliditet i bedrifter, samt gjennom økt avlønning til eiere og sysselsatte. Økt omsetning bidrar således både til økt sysselsetting og til å trygge allerede eksisterende arbeidsplasser.

Basert på forholdet mellom omsetning og sysselsetting i serveringsbransjen⁶, er det estimert at et årsverk tilsvarer omkring 680 000 kroner. Med utgangspunkt i scenario 5, og høyest tenkelig vekst, vil en økning i årlig omsetning på 20 millioner kroner hos bedriftene i serveringsbransjen bidra til omkring 29 årsverk. Dette tilsvarer ansatte på omkring to caféer eller restauranter.⁷

En studie fra TØI (2014) viser at konkurranse fra handel lokalisert utenfor sentrum svekker mulighetene for å styrke sentrums attraktivitet. Det samme gjelder for bolig- og arbeidsplassutbygging som foregår andre steder enn i sentrum. Dette svekker mulighetene for å styrke sentrums attraktivitet som etableringsarena. I Sandefjords strategiske næringsplan fokuseres det på en byutviklingsplan som sentraliserer næringsvirksomhet og bolig, med tilhørig tjenesteyting. Behovet for et levende bysentrum synliggjør også behovet for å styre utviklingen av handelsområder utenfor sentrumsområdene aktivt (Strategisk næringsplan, 2019-2031). De positive effekter i form av økt omsetning og sysselsetting i sentrum kan altså motsvares av tilsvarende reduksjon sysselsetting i andre deler av Sandefjord⁸.

Et mer sentralliggende bibliotek, økt antall besøkende og økt sentrumsattraktivitet vil trolig øke aktiviteten hos caféer, restauranter og butikker lokalisert i sentrum. Økt aktivitet medfører som regel økt omsetning, men det er ikke nødvendigvis slik at økt omsetning fører til økt sysselsetting. Den økte handelen vil imidlertid bidra til å trygge arbeidsplasser som allerede eksisterer. Det er grunn til å anta at sysselsatte fra handelsområder utenfor sentrum, eksempelvis Pindse, vil bli overført til butikker, caféer og restauranter i sentrum.

4.4.2 Økt attraktivitet som lokaliserings-, bo og reiselivsdestinasjon

Som vist i Figur 4 kan en styrking av aktiviteten i sentrum gi en selvforsterkende effekt. Vi vil da konsentrere oss om effekt i form av økt bo- og reiselivsattraktivitet.

4.4.2.1 Vil flytting av biblioteket øke Sandefjords attraktivitet som bodestinasjon?

Flytting og styrking av biblioteket vil trolig kun ha marginal direkte betydning for Sandefjord som bodestinasjon. Å flytte er en stor beslutning, og lokalisering av bibliotek inngår trolig ikke i de kriterier som vektlegges ved beslutningen. Samtidig inngår flytting og styrking av biblioteket i en større strategi Sandefjord kommune har for å øke aktiviteten i sentrum. Gitt at strategien realiseres kan altså flytting av biblioteket medføre at aktiviteten i sentrum øker. Dette kan igjen ha betydning for hvor attraktiv Sandefjord fremstår som bodestinasjon.

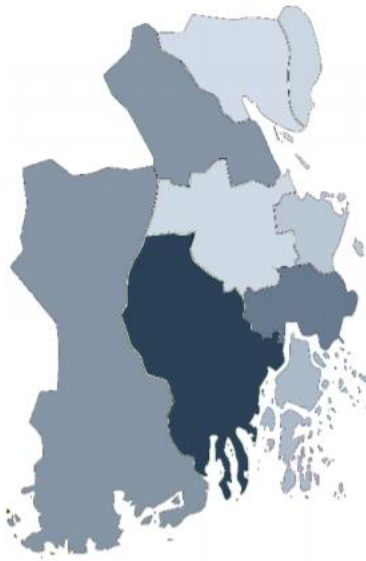
Sandefjord er den kommunen i tidligere Vestfold fylke med desidert mest eksport. Dette er vist i Figur 7.

⁶ Beregningen tar utgangspunkt i omsetningen innen serveringsbransjen og antall ansatte fra 2008 til 2018. For hvert år er omsetningen dividert med antall ansatte, hvor vi til slutt har tatt et gjennomsnitt over de ti årene. Kilde: Menon sin regnskapsdatabase.

⁷ Gjennomsnittlig antall ansatte i bedriftene i serveringsbransjen i Sandefjord i 2018 var 19 stykker. Kilde: Menon sin regnskapsdatabase

⁸ Husholdningers konsum er drevet av vaner – på et overordnet nivå er hva vi bruker penger på relativt stabilt. Konsumet er sterkt drevet av inntekt, og vårt behov for å spare til tider hvor inntekten er fryktet eller ventet å bli svakere. Det å gjøre Sandefjord sentrum mer attraktiv vil trolig ikke endre konsumet vesentlig, ei heller spareraten. Styrkingen vil imidlertid trolig bidra til at Sandefjordinger flytter mer av konsumet sitt – særlig konsum av opplevelser – nærmere sentrum. Videre vil økt liv i sentrum øke markedsgrunnlaget for varehandel i sentrum.

Figur 7: Total eksport i Vestfold i 2017 fordelt på kommuner. Kilde: Menon Economics 2019

Internasjonalisert næringsliv skiller seg fra øvrig næringsliv ved å være mer produktivt og kompetansekrevende (Menon, 2019). Tilstedeværelsen av internasjonalisert næringsliv i Sandefjord medfører et betydelig behov for et spesialisert arbeidsmarked. Selv om det spesialiserte næringslivet i seg selv bidrar til å øke attraktiviteten av Sandefjord som bostedstinasjon, kan en styrking av aktiviteten bidra til å øke attraktiviteten ytterligere.

Det å flytte biblioteket til sentrum kan ha en akselererende effekt, i den forstand at flere aktører etablerer seg i sentrumskjernen som følge av økt attraktivitet. Dette er tydelig vist i litteraturen og gjengitt i Figur 4.

4.4.3 Vil flytting og styrking av biblioteket styrke Sandefjord som reiselivsdestinasjon?

Sandefjord er også den kommunen i tidligere Vestfold som har høyest verdiskaping innen reiselivsnæringen. Den høye verdiskapingen er i stor grad knyttet til tilstedeværelsen av fergene til Sverige, Torp lufthavn, samt et betydelig konsum blant hytteturister i kommunen. Menon (2020) viser samtidig at potensialet knyttet til fergeturismen synes å være svakt utnyttet i kommunen. Mer aktivitet i sentrum kan bidra til at næringslivet i kommunen drar mer nytte av trafikken ved at fergepassasjerene legger igjen mer penger på et rikere café- og kulturliv. Dette kan bidra til å ytterligere forsterke de effekter vi viste i kapittel 4.4.1.

5 Kostnadseffektivitetsanalyse

I tråd med Finansdepartementets veileder for samfunnsøkonomisk analyse (Finansdepartementet, 2014), illustrerer vi i dette kapitlet økt bruk av biblioteket i form av en kostnadseffektivitetsanalyse. Ettersom Menon ikke besitter detaljerte tall for fremtidige kostnader, samtidig som fremtidig bruk er usikker, vil vi vise denne effekten i form av eksempelberegninger.

En kostnadseffektivitetsanalyse er en systematisk verdsetting av kostnadene ved ulike alternative tiltak som kan nå samme mål. Kostnadene verdsettes i kroner, og man søker å finne den rimeligste måten å nå et gitt mål. Formålet med en kostnadseffektivitetsanalyse er å komme fram til det tiltaket som minimerer kostnadene ved å oppnå et gitt mål. I likhet med en nytte-kostnadsanalyse vil en kostnadseffektivitetsanalyse bidra til å klarlegge og synliggjøre effekten av ulike tiltak.

For å illustrere at økt bruk av biblioteket vil øke samfunnets nytte gjennom økt kostnadseffektivitet, har vi tatt utgangspunkt i leiekostnader, personalkostnader⁹ og antall besøkende. Basert på dette har vi estimert kostnaden per bibliotekbesøk. Leiekostnaden er tilsendt fra Sandefjord kommune og tar utgangspunkt i følgende:

Tabell 1: Estimerte leiekostnader per år. Tall i 2020-kroner. Kilde: Sandefjord kommune

Konsept	Leiekostnad pr. år (20 år)	Leiekostnad pr. år (40 år)
2020-biblioteket	3 200 000	2 400 000
Møteplassen med mening	4 800 000	3 600 000
Framtidsbiblioteket	8 000 000	6 000 000

Dersom kommunen finner et lokale de kan leie i 40 år, estimerer de at leiekostnadene vil være 25 prosent lavere hvert år. Dette gjelder for alle tre konseptene. Konsept 1, 2020-biblioteket, er det billigste alternativet. Leiekostnadene for konsept 2, Møteplassen med mening, er estimert å være 50 prosent høyere enn i konsept 1. Leiekostnaden for konsept 3, Framtidsbiblioteket, er estimert å være 150 prosent høyere enn leiekostnadene for konsept 1 og 67 prosent høyere enn leiekostnadene for konsept 2. Vi har antatt at kostnadene for å ha biblioteket der det ligger i dag er 70 prosent av leiekostnadene til 2020-biblioteket.

Økning i antall besøkende avhenger av hvilket bibliotekkonsept Sandefjord kommune velger. Tabell 2 gir en oversikt over bibliotekkonseptene og estimert økning i antall besøkende.

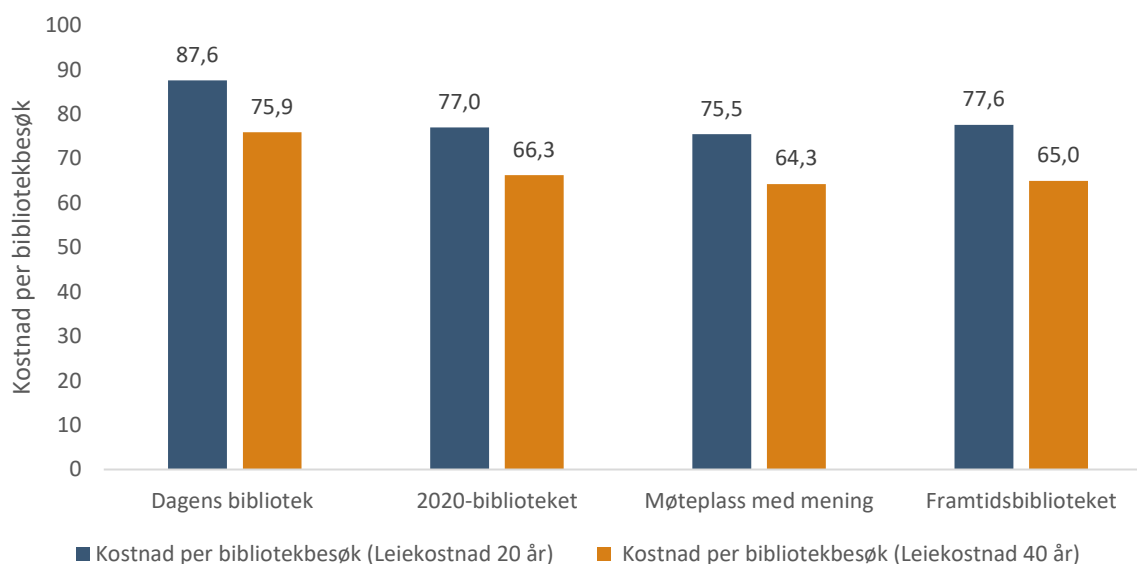
Tabell 2: Oversikt over estimert økning i antall besøkende. Kilde: Sandefjord kommune

Konsept	Økning i antall besøkende per år
2020-Biblioteket	40 000
Møteplassen med mening	66 000
Framtidsbiblioteket	100 000

⁹ Personalkostnadene er innhentet fra SSB, og var på rundt 13,5 millioner i 2017. Vi har justert dette med en forventet lønnsvekst med 2,5 prosent per år, fra 2017 til 2022.

Som tabellen over viser, er det estimert at «2020-biblioteket» vil oppleve en økning på 20 prosent flere besøkende, «Møteplass med mening»-konseptet en økning på en tredjedel besøkende og «Framtidsbiblioteket» vil oppleve en økning i antall besøkende på 50 prosent. Figur 8 viser kostnad per besøkende i de tre konseptene sammenlignet med dagens bibliotekkonsept.

Figur 8: Oversikt over kostnad per bibliotekbesøk for dagens bibliotek sammenlignet med de tre foreslåtte bibliotek-konseptene. Kilde: Sandefjord kommune, SSB og Menon Economics 2020

Som figuren over viser er samtlige av de tre bibliotekkonseptene utarbeidet av kommunen mer kostnadseffektive enn dagens bibliotek. Kostnadseffektivitetsanalysen tar ikke hensyn til den økte nytten brukerne av biblioteket har av et bedre tilbud – den ser kun på kostnader per bibliotekbesøk. Med de forutsetninger vi har i våre beregninger, kommer de tre konseptene relativt likt ut med hensyn til kostnadseffektivitet. Fordi konsept 2 og 3 trolig vil inneholde et kvalitativt bedre tilbud, fremstår de som mer kostnadseffektive enn både dagens løsning og konsept 1. Dette er dersom leiekostnadene er over 40 år. Dersom leiekostnadene er inntil 20 år, er konsept 1 og 2 mer kostnadseffektive enn dagens løsning og konsept 3.

Det må samtidig understrekes at Framtidsbiblioteket i sum kan være mest kostnadseffektivt. Bakgrunnen for dette er at nytten blant eksisterende brukere av biblioteket ikke er tatt med i eksempelberegningene ovenfor. Ikke-verdsatte effekter i form av økt utbytte av biblioteket trekker i retning av at konsepter som tillater mer fleksibel og økt bruk av biblioteket er mer kostnadseffektive. Det må samtidig understrekes at det er en betydelig usikkerhet i våre beregninger.

6 Referanseliste

Art Council of England (2014). Evidence review of the economic contribution of libraries. Final Report. June 2014. BOP Consulting.

Carlino, G. og Saiz, A. (2019). Beautiful City: Leisure Amenities and Urban Growth. WP 19-16. March 2019. Federal Reserve Bank of Philadelphia.

Menon Economics (2019). Næringsanalyse Lillestrøm kommune. Oslo. Menon-publikasjon 56/2019

Menon Economics (2018). Reiselivsnæringens verdi. Oslo. Menon-publikasjon nr. 104/2018

Menon Economics (2015). Verdiskapingsanalyse av reiselivsnæringen i Norge – utvikling og fremtidspotensial. Oslo: Menon-publikasjon nr. 3/2015.

Richard Florida (2002). The rise of the creative class.

Sandefjord kommune (2019). Kommuneplan 2019-2031. Kan hentes fra:

<https://www.sandefjord.kommune.no/globalassets/planer-og-rapporter/kommuneplan/2019-2031/planbeskrivelse---samfunnsdel-handlingsdel-og-arealdel.pdf>

Sandefjord kommune (2019). Strategisk næringsplan 2019-2031. Kan hentes fra:

<https://www.sandefjord.kommune.no/naring/strategisk-naringsplan/>

Transportøkonomisk Institutt (2014). Hva kan gjøres for å styrke sentrums attraktivitet som etableringsarena for handel og service? Oslo: TØI rapport 1334/2014.

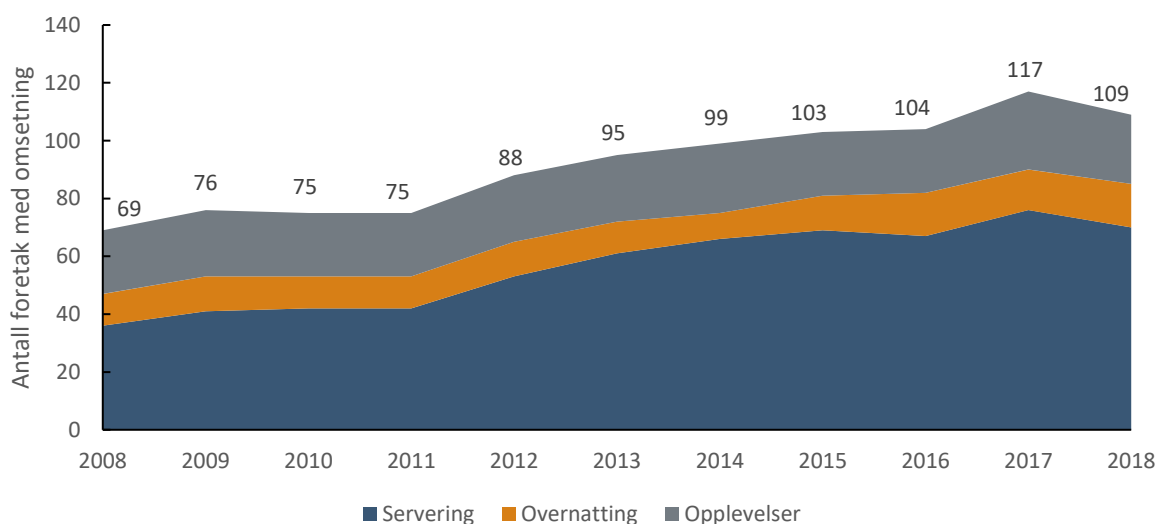
Vedlegg 1 Reiselivsnæringen i Sandefjord

I dette kapitlet gir vi en oversikt over reiselivsnæringen i Sandefjord. Reiselivsnæringen kan deles inn i fem bransjer: overnatting, servering, opplevelser, transport og formidling. Videre kan reiselivsnæringen deles inn i innholds- og tilgjengelighetsbransjer. Innholdsbransjene overnatting, servering og opplevelser handler om å skape et godt reiselivsprodukt på stedet som tiltrekker turister og andre. Tilgjengelighetsbransjene transport og formidling har mer en infrastrukturfunksjon ved å legge til rette for å frakte turistene dit de skal, og organisere tilbud. Transport og formidling er gjerne løsere knyttet til den enkelte destinasjon enn det innholdsbransjene er (Menon Economics, 2018). I denne rapporten fokuserer vi på innholdsbransjen, med hovedvekt på serveringsbransjen, da det er spesielt denne bransjen som vil bli påvirket av en relokalisering av biblioteket.

Status og utvikling i reiselivsnæringen

I 2018 var det registrert 109 bedrifter innen servering, overnatting og opplevelser i Sandefjord, som vist i Figur 9. Nærmere 65 prosent av reiselivsbedriftene i 2018 er innen serveringsbransjen.

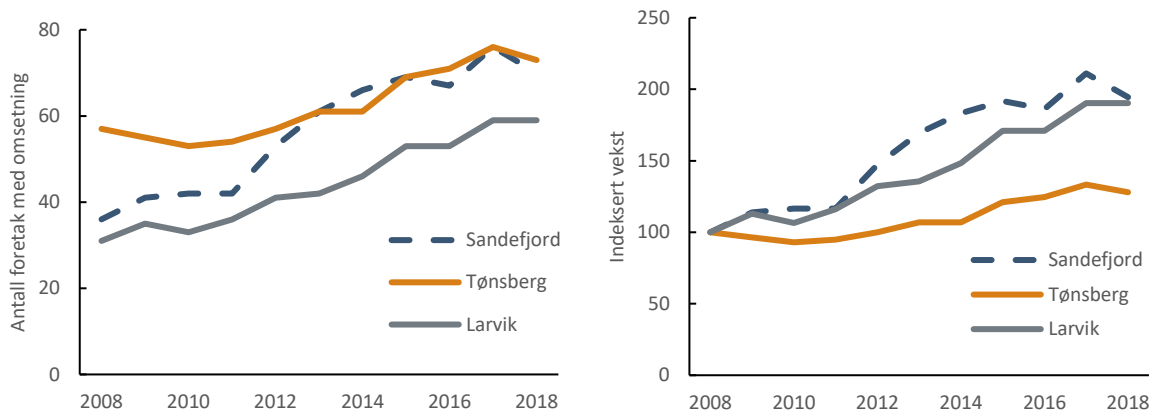
Figur 9: Utvikling i antall foretak innen servering, overnatting og opplevelser i Sandefjord. Kilde: Menon Economics 2020

Det har vært en relativt kontinuerlig vekst i antall foretak innen servering, overnatting og opplevelser i perioden 2008 til 2018. Antall foretak har økt fra 69 i 2008 til 109 i 2018. Dette tilsvarer en økning på nærmere 60 prosent. Fra 2017 til 2018 har det vært en liten nedgang i antall foretak innen de tre bransjene. Serveringsbransjen har opplevd den høyeste relative veksten fra 2008 til 2018, med en tilnærmet doubling av antall foretak. Det tilsvarer en vekst på omkring 95 prosent.

Larvik og Tønsberg er to nærliggende byer til Sandefjord. Figur 10 viser utvikling i antall foretak innen serveringsbransjen i Sandefjord, Tønsberg og Larvik, samt indeksert vekst i antall foretak i serveringsbransjen i tilsvarende byer.

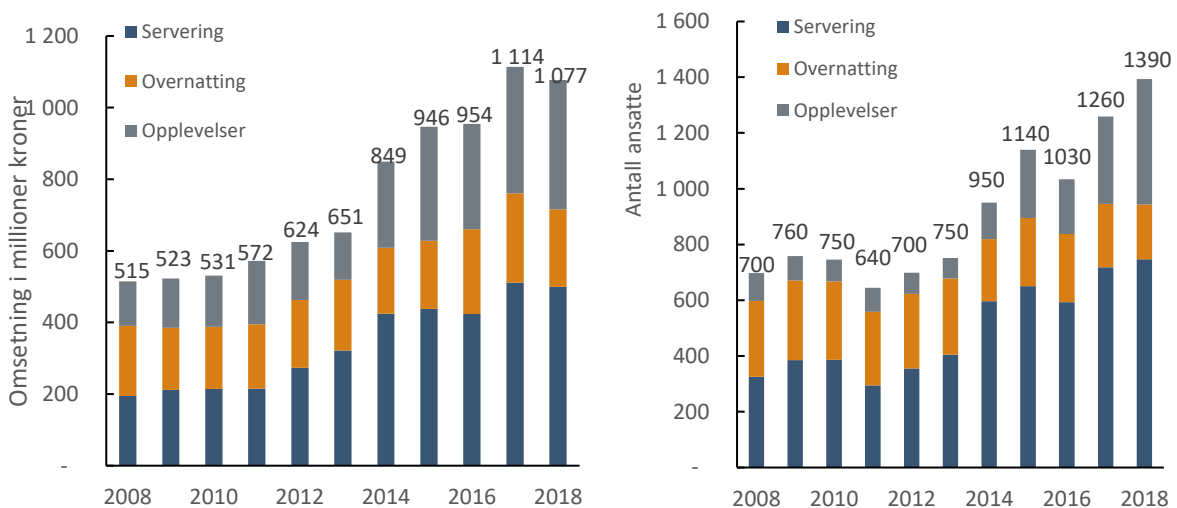
Figur 10: T.v.: Utvikling i antall foretak innen serveringsbransjen i Sandefjord, Tønsberg og Larvik. T.h.: Indeksert vekst i antall serveringsbedrifter i Sandefjord, Tønsberg og Larvik. 2008=100. Kilde: Menon Economics 2020

Som figuren over til venstre viser, er det flest registrerte serveringsforetak i Tønsberg i alle år, bortsett fra i 2014, da er det registrert flere i Sandefjord. På den andre siden viser figuren over til høyre at Sandefjord har opplevd den høyeste veksten i antall reiselivsforetak, en vekst på tilnærmet 95 prosent. Larvik har også opplevd en markant vekst i antall serveringsforetak, fra 31 i 2008 til 59 i 2018. Dette tilsvarer en vekst på omkring 90 prosent. Til tross for at Tønsberg har flest serveringsforetak, har de opplevd en mindre vekst enn de to andre byene. Siden 2019 har de opplevd en vekst på i underkant av 30 prosent i antall registrerte serveringsforetak.

Omsetning er de samlede salgsinntektene til en bedrift. Omsetningen i innholdsbransjene i Sandefjord har økt fra 515 millioner kroner i 2008 til nærmere 1,1 milliard kroner i 2018. Det tilsvarer en omsetningsvekst på omkring 110 prosent. Sysselsettingen i de tre bransjene har tilnærmet doblet seg i perioden, som vist i Figur 11.

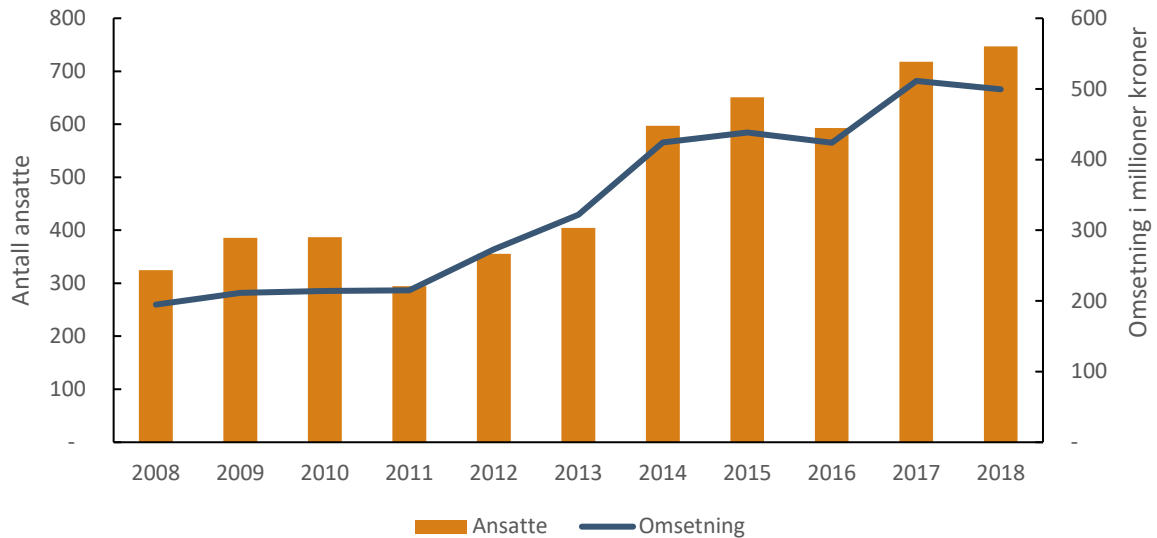
Figur 11: Utvikling i omsetning (t.v.) og i sysselsetting (t.h.) i innholdsbransjene i reiselivsnæringen i Sandefjord. Kilde: Menon Economics

Omsetningsveksten kan skyldes volumvekst eller prisvekst. Prisveksten kan eksempelvis komme av økt kvalitet på tjenestene eller raskere vekst i etterspørselen enn tilbudet (Menon 2018). Opplevelsesbransjen har opplevd den høyeste relative veksten siden 2008, både i omsetning og i sysselsetting, en vekst på henholdsvis 189 og 355 prosent.

Servering er den største bransjen målt i omsetning i 2018 og står for i overkant av 45 prosent av den totale omsetningen. Figur 12 viser utvikling i omsetning og i sysselsetting i serveringsbransjen i Sandefjord fra 2008 til 2018.

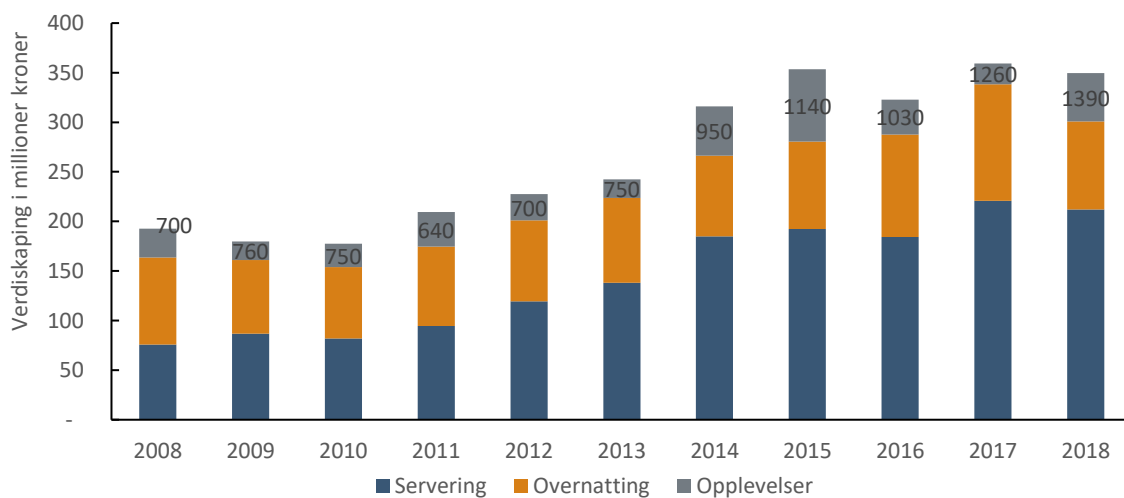
Figur 12: Utvikling i omsetning og sysselsetting i serveringsbransjen i Sandefjord

I denne perioden har serveringsbransjen gått fra en omsetning på rundt 195 millioner til 500 millioner kroner. Dette tilsvarer en vekst på nærmere 160 prosent.

Reiselivsnæringens økonomiske betydning måles normalt i form av direkte verdiskaping (næringens bruttoprodukt). Verdiskaping er merverdien som bedrifter eller organisasjoner skaper gjennom sin virksomhet. Figur 13 viser utvikling i verdiskaping i innholdsbransjene i Sandefjord fra 2008 til 2018.

Figur 13: Utvikling i verdiskaping i servering, overnatting og opplevelser i Sandefjord

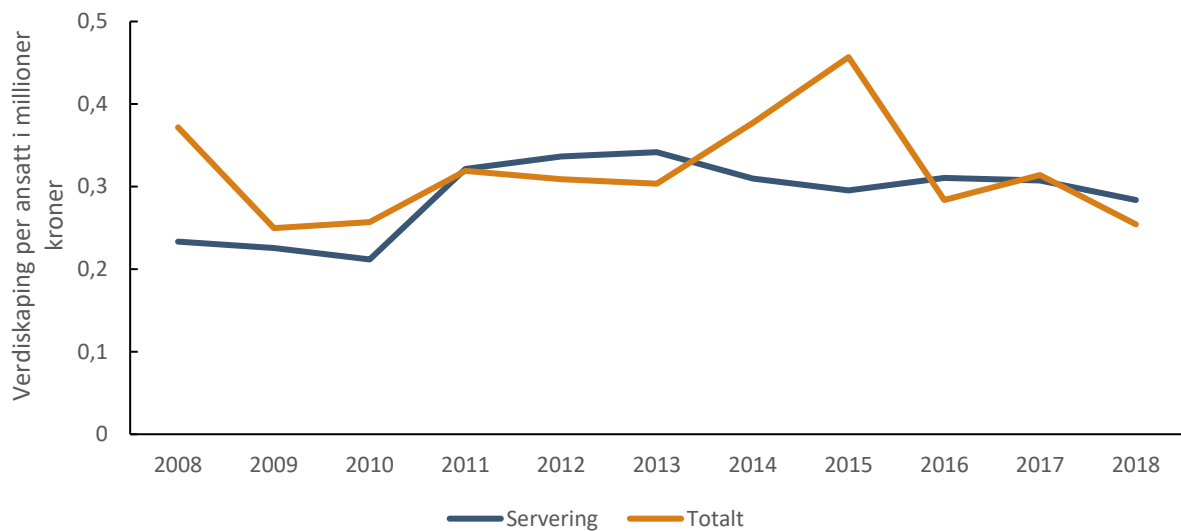

De tre bransjene har opplevd en økning i verdiskaping på i overkant av 80 prosent, fra 700 millioner kroner i 2008 til nærmere 1,4 milliarder i 2018. Opplevelser har hatt den største relative veksten i perioden, en vekst

tilsvarende 355 prosent siden 2018. Serveringsbransjen utgjør den største andelen av verdiskapingen i 2018, tilsvarende nærmere 55 prosent.

Reiselivsnæringen er mindre produktiv enn norsk næringsliv generelt. Reiselivsnæringen, deriblant serveringsbransjen, utmerker seg ved å være arbeidsintensiv og mange av jobbene kan utføres av personer med liten eller ingen formell utdanning. Selv om reiselivsnæringen har lav produktivitet sammenlignet med annet norsk næringsliv, er produktivitet høyere i Norge enn i de aller fleste andre land (Menon Economics, 2015). Figur 14 viser verdiskaping per ansatt (arbeidsproduktivitet) i serveringsbransjen sammenlignet med opplevelses- og overnattingsbransjen.

Figur 14: Verdiskaping per ansatt i serveringsbransjen, sammenlignet med opplevelses og overnatting

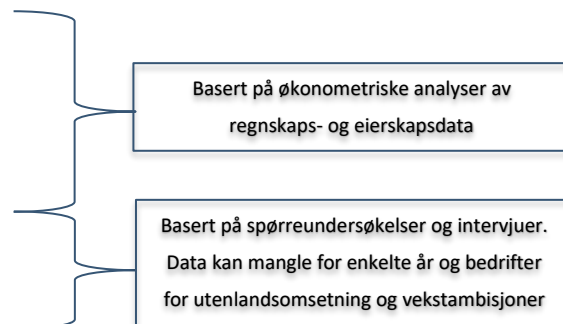

Serveringsbransjen har opplevd en vekst i produktiviteten fra 2008 til 2018, mens de to øvrige bransjene har opplevd en liten nedgang. Produktiviteten har vært relativt stabil for serveringsbransjen siden 2011, med en gjennomsnittlig arbeidsproduktivitet i perioden 2008 til 2018 på 0,3.

Vedlegg 2: Menon sin regnskapsdatabase

Menons regnskapsdatabase er en database med alle regnskapsdata (Brønnøysunddata) for alle norske regnskapspliktige bedrifter tilbake til 1992. I regnskapsdatabasen har vi lagt inn relevant data fra en rekke undersøkelser Menon har gjort om bedriftene, og databasen inneholder følgende data som:

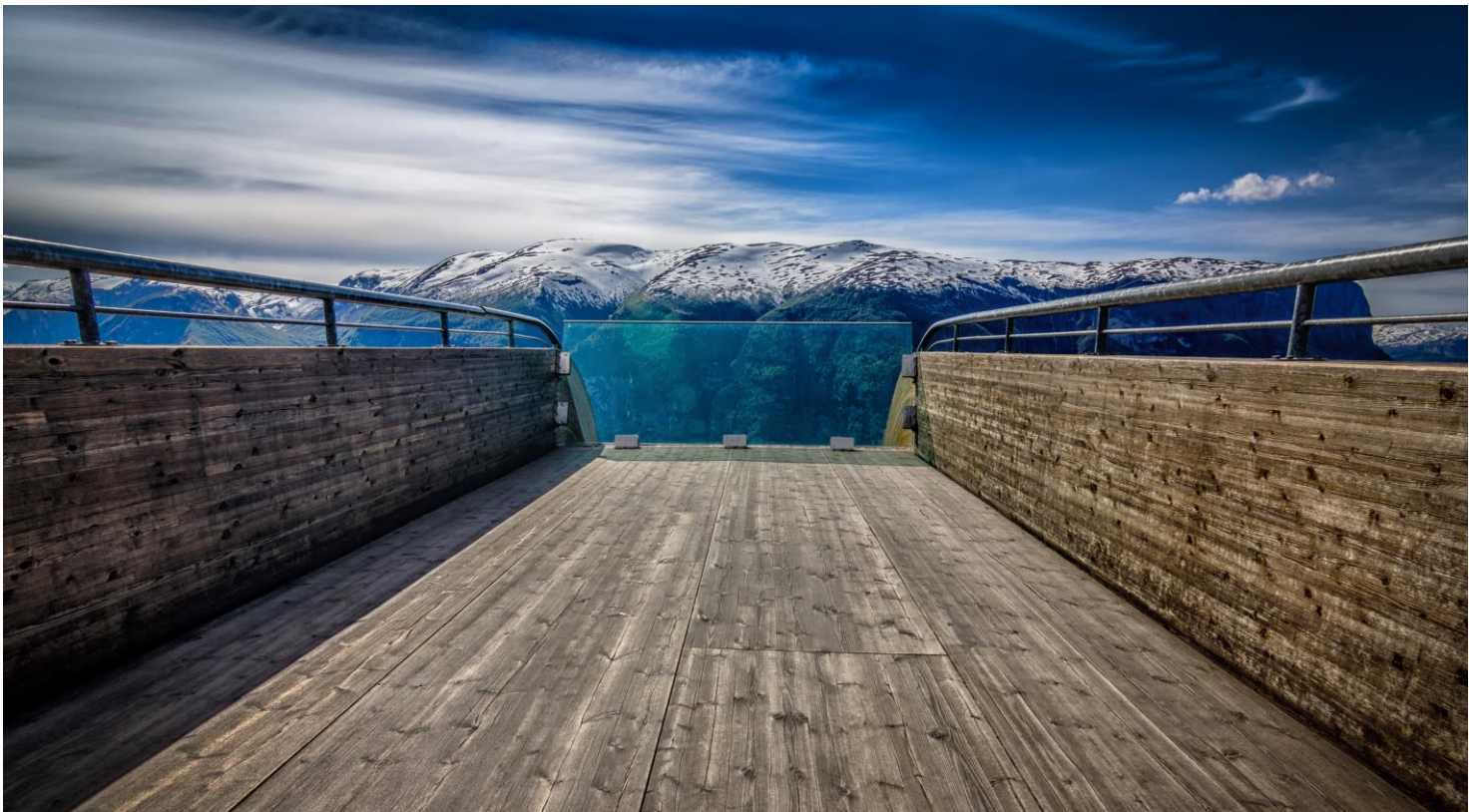
- 1) Sysselsetting
- 2) Verdiskaping
- 3) Kapitalbeholdning og investeringer
- 4) Eierskap til bedriftene (norske og utenlandske eiere)
- 5) Hvilken verdikjede de leverer til
- 6) Eksport og utenlandsomsetning
- 7) Vekstambisjoner

Menons regnskapsdatabase har blitt bygget opp gjennom flere år, og vi har betydelig informasjon om en svært stor andel av bedrifter i Norge, særlig knyttet til reiselivsnæringene. Denne kan brukes til å få en oversikt over den totale reiselivsnæringen i Sandefjord.

Menon håndterer hovedkontorproblematikken

En utfordring ved næringsstatistikk, også den offentlig tilgjengelige gjennom SSB, er at den ikke tar hensyn til den såkalte hovedkontorproblematikken. Hovedkontorproblematikken består i at omsetning, verdiskaping, sysselsetting og eksport blir registrert der hovedkontoret har geografisk adresse, selv om selskapet har betydelig virksomhet andre steder i landet. Menon håndterer denne problematikken ved at vi har fått spesialkjøringer fra Brønnøysundregistrene om hvordan ansatte fordeler seg på alle bedrifters geografiske enheter. Vi har deretter fordelt omsetning, verdiskaping og eksport etter denne fordelingen i en egen avdelingsdatabase.

Menon Economics analyserer økonomiske problemstillinger og gir råd til bedrifter, organisasjoner og myndigheter. Vi er et medarbeidereiet konsultentselskap som opererer i grenseflatene mellom økonomi, politikk og marked. Menon kombinerer samfunns- og bedriftsøkonomisk kompetanse innenfor fagfelt som samfunnsøkonomisk lønnsomhet, verdsetting, nærings- og konkurranseøkonomi, strategi, finans og organisasjonsdesign. Vi benytter forskningsbaserte metoder i våre analyser og jobber tett med ledende akademiske miljøer innenfor de fleste fagfelt. Alle offentlige rapporter fra Menon er tilgjengelige på vår hjemmeside www.menon.no.

+47 909 90 102 | post@menon.no | Sørkedalsveien 10 B, 0369 Oslo | menon.no